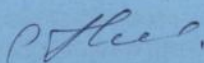

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

На правах рукопису

КЛЮЄВ ОЛЕКСАНДР МИКОЛАЙОВИЧ

**ПРАВОВІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНО-УПРАВЛІНСЬКІ АСПЕКТИ
ДІЯЛЬНОСТІ КАРНОГО РОЗШУКУ УКРАЇНИ**

Спеціальність 12.00.07 - теорія управління; адміністративне
право і процес; фінансове право

Автореферат дисертації
на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Харків 1997

00751009 (M)

Дисертацію є рукопис

Робота виконана на кафедрі оперативно-розшукової діяльності органів внутрішніх справ Університету внутрішніх справ

- Наукові керівники - заслужений юрист України, доктор юридичних наук, професор, ректор Університету внутрішніх справ
Бандурка Олександр Маркович;
- кандидат юридичних наук, доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності органів внутрішніх справ Університету внутрішніх справ
Шувалов Вадим Вікторович
- Офіційні опоненти - заслужений юрист України, доктор юридичних наук, професор кафедри адміністративного права Національної академії МВС України
Голосніченко Іван Пантелейович;
- кандидат юридичних наук, доцент, начальник кафедри управління в органах внутрішніх справ Університету внутрішніх справ
Безсмертний Олександр Костянтинівич
- Провідна установа - Запорізький юридичний інститут МВС України

Захист відбудеться "26" вересня 1997 року о 12 год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д.64.700.01 при Університеті внутрішніх справ (310080, Харків, проспект 50-річчя СРСР, 27).

З дисертацією можна ознайомитися у спеціальній бібліотеці Університету внутрішніх справ (310080, Харків, проспект 50-річчя СРСР, 27).

Автореферат розісланий "20" серпня 1997 року

Вчений секретар спеціалізованої вченої ради кандидат юридичних наук, доцент

В.Я.Гон

Діяльність підрозділів кримінального розшуку України є складовою державної політики і відповідальності держави за боротьбу зі злочинністю, захисту конституційних прав, свобод і безпеки її громадян, що гарантуються Конституцією України. Разом з тим рівень злочинності в сучасних умовах розвитку суспільства став небезпечно високим - аж до виникнення загрози національній безпеці. З урахуванням того, що понад 70% злочинів є безпосереднім об'єктом оперативної діяльності підрозділів кримінального розшуку, став зрозумілим, яке значення в захисті конституційних прав та свобод відводиться державою апаратам кримінального розшуку.

Актуальність теми дослідження. Сучасний стан злочинності характеризується наявністю чималого числа латентних злочинів і даними прогнозів про їх збільшення, зростанням і вдосконаленням злочинного професіоналізму, пширенням сфер прояву злочинної активності, посиленням протидії злочинного середовища правоохоронним органам і т. ін. З іншого боку, існують певні недоліки в організації та управлінні оперативно-службовою діяльністю співробітників і підрозділів кримінального розшуку. Передусім це стосується таких її елементів, як формування організаційної структури апаратів кримінального розшуку, прийняття управлінських рішень, роботи з підлеглими, обліку і контролю, оцінки і стимулювання професійної діяльності, правового захисту особового складу. Однак у практиці управління перерахованим питанням приділяється ще недостатня увага. Це призвело до кризового стану мотиваційної бази особового складу кримінального розшуку, наслідком якого є значна плінність кадрів, порушення службових обов'язків, а в деяких випадках і вступ правоохоронців до злочинного середовища.

З великого кола недостатньо досліджених управлінських аспектів оперативно-службової діяльності в кримінальному розшуку автором обрані найбільш вагомими. Це, передусім, головний фактор - мотивація особового складу та фактори, які на неї найбільше впливають: поліпшення соціального захисту; вдосконалення оцінки оперативно-службової діяльності і відповідного стимулювання; оптимізація управлінських рішень; точність у розподіленні функціональних обов'язків між виконавцями та оптимальна організаційна структура апаратів. З метою забезпечення дієвості зазначених факторів усі вони повинні бути належним чином відбиті в законодавчо-нормативних актах. Тобто ще одним вагомим чинником, який досліджується в дисертації, виступає правове забезпечення оперативно-службової діяльності.

Таким чином, сучасні умови діяльності карного розшуку обумовлені певними недоліками теорії і практики організації діяльності його підрозділів. Тому актуальність роботи полягає в наступному:

- підвищенні ефективності діяльності оперативних підрозділів карного розшуку, які відіграють важливу роль в охороні громадського порядку та боротьбі із злочинністю;

- науковому і практичному вивченні малодосліджених галузей організації та управління особовим складом карного розшуку стосовно організаційних структур управління, мотивації, контролю, оцінки і стимулювання, правового забезпечення, а також вивчення перспектив їх подальшого опрацювання та розвитку;

- комплексному підході до системи організації діяльності підрозділів карного розшуку, який передбачає логічний зв'язок її елементів з метою забезпечення необхідного рівня ефективності;

- утворенні цілісної, ефективної і гнучкої системи управління шляхом послідовного реформування системи і стилів управління оперативними працівниками карного розшуку;

- переході на сучасні технології прийняття управлінських рішень, контролю й оцінки ефективності діяльності в карному розшуку.

Зв'язок з науковими програмами, планами. Робота виконана згідно з основними напрямками, визначеними Комплексною програмою боротьби зі злочинністю на 1996 - 2000 роки, розробленою відповідно до Указу Президента України N 628/96 від 05.08.96 р. "Про додаткові заходи щодо посилення законності і правопорядку в Україні", Директивою МВС від 24.12.96 N 1 "Про основні напрямки оперативно-службової діяльності органів та підрозділів внутрішніх справ в 1997 році та про практичні заходи щодо її удосконалення" та іншими планами досліджень МВС та Університету внутрішніх справ.

Об'єктом дослідження є оперативно-службова діяльність карного розшуку України.

Предмет дослідження складають правові та організаційно-управлінські аспекти оперативно-службової діяльності в карному розшуку.

Метою дисертаційного дослідження є обґрунтування і опрацювання наукових рекомендацій щодо підвищення ефективності за рахунок оптимізації правової та організаційно-управлінської бази діяльності служби карного розшуку.

Відповідно до поставленої мети завданнями дослідження є наступні:

- вивчення історії становлення служби карного розшуку;

- аналіз теоретичних підходів до організації та управління діяльністю оперативних підрозділів;
- характеристика організаційно-правового забезпечення діяльності карного розшуку України;
- дослідження теоретичних і прикладних питань мотиваційного управління стосовно специфіки діяльності апаратів розшуку;
- оптимізація процесу планування і встановлення мети шляхом удосконалення прийняття управлінських рішень;
- удосконалення оцінки ефективності результатів оперативно-службової діяльності карного розшуку, пов'язаної з розподілом можливостей матеріального і морального стимулювання;
- надання методичних рекомендацій щодо поліпшення мотиваційної бази службової діяльності особового складу карного розшуку;
- оптимізація організаційно-структурної побудови апаратів та підрозділів карного розшуку;
- удосконалення правового захисту особового складу карного розшуку.

Методологічні і методичні основи дослідження. Методологічною базою дисертаційного дослідження є діалектичний метод наукового пізнання, теорія про державу і право; управління, соціологія, психологія, ергономіка, математична статистика; законодавчі і нормативні акти, які регламентують оперативно-службову діяльність карного розшуку України.

Головними науковими методами дослідження обрані статистичні (угруповання, статистичний аналіз та оцінка вірогідності) і соціологічні (порівняльний аналіз, опитування, анкетування, вивчення документів).

У процесі виконання дисертаційної роботи використані результати науково-дослідних розробок та публікацій, в тому числі за участю автора. При написанні дисертації здобувач використовував особистий більш, ніж 10-річний досвід роботи в органах внутрішніх справ, в тому числі в карному розшуку на оперативних посадах.

Вірогідність і наукова обґрунтованість дослідження забезпечується методологією дослідження, яка спирається на сучасні засоби пізнання, аналіз наукових досягнень широкого кола соціальних наук, законодавчих і нормативних матеріалів, які були використані при вивченні й оптимізації предмета дослідження. Анкетування особового складу оперативних підрозділів карного розшуку виконане автором в окресленого кола питань. Емпіричну базу досліджень

склали дані 250 оперативних працівників апаратів карного розшуку (вказані анкети (уди направлені в три обласні центри, а також використані для анкетування слухачів факультету підвищення кваліфікації Університету внутрішніх справ). Обсяг, глибина і зміст анкетного опитування, а також математична експертиза вірогідності і можливості використання даних анкетування для наступної інтерпретації його результатів, дозволяють говорити про вірогідність і наукову обгрунтованість виконаного дисертаційного дослідження.

Наукова новизна теми визначається тим, що дисертаційне дослідження являє собою комплексне вивчення і переклад на сучасні технології управління чинників організації служби карного розшуку - планування і встановлення мети (шляхом оптимізації управлінських рішень), оцінки результативності, стимулювання, які з одного боку, визначають мотиваційну базу особового складу, а з іншого - з відповідним організаційно-правовим забезпеченням - здатні вирішально впливати на підвищення ефективності оперативно-службової діяльності підрозділів карного розшуку. На основі комплексного обгрунтування організаційного аспекту діяльності служби карного розшуку автором запропоновані зміни і доповнення до чинного законодавства України, які стосуються виконання оперативних завдань і правового захисту особового складу карного розшуку.

На сьогоднішній день проблеми, які розглянуті в дисертаційному дослідженні (зокрема, організації, управління і правового захисту особового складу), вивчалися вітчизняними вченими: Алексеевим В.І., Бандуркою О. М., Безсмертним О.К., Голосніченком І.П., Каліновичем Л. Н., Козалем Л. В., Козаченком І. П., Снігерьевим О.П. та ін. Погляди вказаних авторів щодо предмета дослідження не завжди співпадають, проте всі автори віддають йому належне. З урахуванням перспектив розвитку держави і суспільства в Україні на сучасному етапі комплексному дослідженню ця проблема не піддавалась. Запропонована робота є першою такого роду. В дисертаційному дослідженні вперше розглянуті в комплексі такі елементи організації, як управлінське рішення, оцінка результативності і стимулювання, організаційна структура, управління кадровою роботою та правовий захист особового складу карного розшуку.

• Теоретичне і практичне значення дисертаційного дослідження полягає в тому, що його матеріали можуть бути використані для вдосконалення організації, оцінки роботи, стимулювання працівників, поліпшення мотиваційної бази особового складу і адекватного допов-

нення правової регламентації діяльності в кримінальному розшуку. Також можливе використання результатів досліджень з навчальною метою для викладання в вузах і на факультетах підвищення кваліфікації системи МВС України.

Апробація результатів дослідження. Про результати виконаних досліджень повідомлялось на конференції молодих учених Університету внутрішніх справ (м. Харків, листопад 1996 р.) та міжвідомчому семінарі "Круглий стіл з питань боротьби з організованою злочинністю" (м. Луганськ, березень 1997 р.). Основні положення дисертаційного дослідження викладені автором в 6 наукових статтях. На підставі аналізу даних практичних досліджень підготовлено інформаційне повідомлення про результати вивчення умов професійної діяльності і шляхи поліпшення мотиваційної бази особового складу кримінального розшуку, яке надане Головному управлінню кримінального розшуку України. Також автором підготовлена і використовується в навчальному процесі кафедри оперативно-розшукової діяльності органів внутрішніх справ Університету внутрішніх справ лекція на тему: "Завдання і організація роботи апаратів кримінального розшуку".

Результатом дисертаційного дослідження є основні положення, що виносяться на захист:

а) необхідність більш чіткого розмежування, з метою удосконалення теорії, основних ознак розподілу понять організація і управління стосовно змісту оперативно-службової діяльності в кримінальному розшуку;

б) обґрунтування стану мотиваційної бази особового складу кримінального розшуку як фактора, який зумовлює ефективність оперативно-службової діяльності;

в) організаційні елементи - встановлення мети і планування, критерії оцінки службової діяльності, матеріальне і моральне стимулювання ефективності - впливають на мотивацію виконавців і кінцеву ефективність їх діяльності. З метою їх удосконалення запропоновано для практичного впровадження наступні методичні рекомендації: оптимізації управлінських рішень та вдосконалення оцінки ефективності оперативно-службової діяльності і стимулювання;

г) поняття управління кадровою роботою в кримінальному розшуку являє собою цілісну систему взаємопов'язаних процесів і потребує подальшого вдосконалення професійної підготовки, наставництва, поліпшення умов діяльності і відпочинку;

д) основні напрямки поліпшення якості управління включають

оптимальну побудову організаційних структур апаратів та підрозділів карного розшуку у поєднанні з належним розподілом функціональних обов'язків між виконавцями;

ж) впровадження комплексу заходів організаційного характеру, а також змін і доповнень чинної законодавчо-нормативної бази шлях до вдосконалення правового захисту суб'єктів оперативно-розшукової діяльності.

Структура дисертації. Дисертація складається з вступу, 2 розділів, 8 підрозділів, висновків. Обсяг рукопису - 177 стор., в тому числі з додатками - 223 стор. Дисертація містить 7 таблиць, 4 рисунки, 11 додатків; список теоретичних джерел складається із 169 найменувань. Назви і розташування розділів зумовлені логікою викладення і результатами виконаних досліджень.

Зміст роботи. У вступі подана коротка анотація дисертаційного дослідження, розглядаються актуальність теми дослідження, питання методології та методик, наукова новизна, практичне значення дисертації, апробація результатів дослідження.

У першому розділі "Основи організації та управління карним розшуком України" автор, опираючись на дослідженні історичного, теоретичного і практичного досвіду організації діяльності апаратів карного розшуку, дійшов висновку щодо основних актуальних проблем служби, які гальмують розвиток правоохоронної діяльності і не дозволяють досягти належного рівня ефективності служби карного розшуку.

Особливою управлінською проблемою, яка пронизує чималою мірою оперативно-службову діяльність і обумовлює існуючі негаразди організації карного розшуку, є, безумовно, стан мотиваційної бази особового складу карного розшуку України. Аналізуючи проблеми мотивації, автор зробив висновок, що вони тісно пов'язані зі станом організаційно-правового забезпечення та якістю управління службою карного розшуку. Автор дійшов висновку, що необхідність внесення своєчасних змін і доповнень до законодавчо-нормативної бази, теорії і практики управління оперативно-службовою діяльністю в карному розшуку зумовлена сучасним незадовільним станом боротьби зі злочинністю і низькою мотивацією особового складу карного розшуку щодо підвищення ефективності своєї діяльності.

Зміни, які сталися в Україні внаслідок суверенізації та негаразди держави, з одного боку, призвели до загального зниження якості життя, зростання і ускладнення злочинності. Це зумовило

зрослі навантаження і ускладнення професійної діяльності в оперативних підрозділах карного розшуку. З іншого боку, особовий склад оперативних підрозділів карного розшуку як громадяни також відчують різке погіршення економічних та інших аспектів життя. Дія цих двох чинників погіршує мотивацію особового складу до результативної діяльності і знижує потенційну ефективність карного розшуку. Злочини, з якими веде боротьбу карний розшук, є об'єктивною реальністю з багатьма наявними і прихованими закономірностями. Це викликає потребу організаційного забезпечення оперативно-розшукової діяльності карного розшуку, яке виступає його необхідною складовою, вимагає спеціального наукового вивчення і подальшої практичної реалізації чинників організації.

Сучасні наукові уявлення щодо поняття організації поєднують дві сторони єдиного цілого - структурний та функціональний аспекти. Тому всю сукупність організаційних чинників поділяють на дві групи: організаційно-структурного і організаційно-функціонального забезпечення. В теорії оперативно-розшукової діяльності тривалий час велися дослідження в напрямі другої групи. Тому автором з метою удосконалення теорії впорядковані терміни стосовно специфіки діяльності карного розшуку, зокрема, більш чітко розділені поняття організація і управління оперативно-розшуковою діяльністю, а також обґрунтований їх зміст.

Висновками з кола питань, які досліджені в першому розділі, є наступні:

- організація діяльності особового складу карного розшуку як система елементів включає дві підсистеми: структурні організаційні елементи, обумовлені змістом соціальної діяльності, і функціональні, які визначаються специфікою оперативно-службової діяльності. Причому структурним елементам діяльності приділяється недостатньо уваги як у теорії, так і в практичному управлінні карним розшуком;

- структурні організаційні елементи - встановлення мети і планування, оцінка ходу і результатів діяльності, матеріальне і моральне стимулювання ефективності - мають вирішальний вплив на мотивацію виконавця і кінцеву ефективність діяльності в карному розшуку;

- стан мотиваційної бази особового складу карного розшуку є найпершим чинником, який визначає загальну ефективність всієї організації діяльності сил, засобів і методів оперативно-службової діяльності;

- управління мотивацією особового складу карного розшуку з метою створення належних умов праці і підвищення привабливості професійної діяльності слід здійснювати з використанням всього арсеналу можливостей управління і відповідного правового забезпечення. Правова регламентація і удосконалення організаційної побудови служби є основними умовами забезпечення необхідної ефективності організації діяльності в карному розшуку.

Висновки, зроблені стосовно досліджених питань, стали основою для написання 2 розділу дисертації.

У другому розділі "Шляхи удосконалення організації служби карного розшуку" розглядаються основні напрямки щодо поліпшення складного становища в функціонуванні служби карного розшуку, які включають необхідність змін організаційної структури апаратів карного розшуку, запровадження нових підходів до організації та управління кадровою роботою з особовим складом карного розшуку.

Характеризуючи вимоги до кадрового потенціалу правоохоронних органів України на поширеному засіданні Координаційного комітету по боротьбі з корупцією і організованою злочинністю, Президент України Л. Д. Кучма наголосив на тому, що необхідно приділити особливу увагу підготовці кадрів, спроможних на рівних вести боротьбу із високопрофесійними майстрами здійснення злочинів. Проте в ході вирішення цього важливого для карного розшуку завдання виникає багато проблем, оскільки існують певні недоліки в його організації. Всі організаційно-правові проблеми діяльності в карному розшуку відбиваються на стані мотиваційної бази його особового складу. Вивчення мотивів і управління ними є найважливішим чинником поліпшення мотивації і підвищення ефективності результатів оперативно-службової діяльності в карному розшуку.

Щоб подолати проблеми і покращити організацію служби, автор пропонує застосувати потенційні можливості теоретичної бази і практичних обґрунтувань у галузі правового і організаційного забезпечення всіх аспектів діяльності апаратів карного розшуку. Пріоритетними напрямками вважаються правове регулювання і практичне використання можливостей управляти службою карного розшуку шляхом утворення належних умов професійної діяльності, а також відповідне удосконалення організаційної структури служби карного розшуку. Ці заходи спроможні поліпшити привабливість та підвищити ефективність оперативної роботи.

Не викликає сумнівів факт, що організаційно-управлінська база

діяльності служби кримінального розшуку є фундаментальною основою ефективності її результатів. Тому в сучасній організації оперативно-службової діяльності кримінального розшуку необхідно докорінно, тобто на якісно іншій основі, змінити засоби організації, починаючи із планування діяльності колективів та роботи окремих виконавців і закінчуючи оцінкою групової та індивідуальної ефективності проміжних та кінцевих результатів кримінального розшуку, з наступним правовим закріпленням організаційних заходів у відповідних нормативно-правових актах.

Рішення, які запропоновані автором з метою підвищення загальної якості організації і, зокрема, оптимальності рішень, що приймаються в ході здійснення оперативно-розшукової діяльності, дозволять підняти якість управління на вищий рівень. Тобто це дасть змогу визначити необхідний і достатній рівень оперативного ризику, що, з одного боку, допоможе виконувати завдання з максимальним ефектом, а з іншого - уникнути надмірного ризику, який може завдати надлишкових матеріальних збитків і стати загрозю для життя оперативних працівників та їх рідних.

З метою удосконалення процесу встановлення цілей і планування діяльності в практиці управління доцільно використовувати розроблену здобувачем комплексну методику оптимізації управлінських рішень, до складу якої входять такі елементи:

- підготовка оперативної інформації з використанням елементів системного аналізу і структурування вимог щодо управлінського рішення;
- вироблення варіантів управлінських рішень згідно з методом індивідуального та групового "мовкового штурму";
- оцінка оптимальності варіантів управлінських рішень на основі незалежної експертної оцінки і математичної перевірки вірогідності експертизи.

Методика прийняття управлінського рішення продемонстрована на прикладі комплексного плану оперативної розробки міст та сільських місцевостей зі складною оперативною обстановкою.

Для вдосконалення оцінки ефективності службової діяльності особового складу здобувач запропонував:

- скласти обґрунтовану систему критеріїв, які здатні достатньо повно охарактеризувати кількісні і якісні результати діяльності;
- співставити обрані критерії з урахуванням державних, гру-

пових та індивідуальних інтересів, а також - міри впливу критеріїв на досягнення встановленої мети;

- використати розроблену автором методику порівняльної ефективності та адекватного службового стимулювання.

Створення моделі критеріальних показників, спроможних оцінити результативність оперативно-службової діяльності в карному розшуку в залежності від поставленої мети, дає змогу прогнозувати ефективну роботу підрозділів карного розшуку, виходячи з наявних ресурсів і з урахуванням впливу зовнішнього середовища. Це дозволить своєчасно здійснювати управлінське регулювання усіх сфер оперативно-службової діяльності в карному розшуку, у тому числі реалізувати одну з головних проблем управління - пов'язати загальнодержавні інтереси з груповими і особистими інтересами працівників.

Для ілюстрації моделі оцінки ефективності діяльності в карному розшуку розглянуто демонстраційний приклад стосовно рівня окремого підрозділу карного розшуку.

Розглядаючи мотивацію особового складу як наслідок якості організації служби карного розшуку та один із головних факторів її ефективності, автор пропонує методичні рекомендації щодо її поліпшення шляхом внесення відповідних змін в організаційну структуру апаратів карного розшуку. Останнім часом виникла нова проблема, що стосується як організаційної структури органів внутрішніх справ у цілому, так і апаратів карного розшуку як їх частини. Це такі негативні моменти, як паралелізм у роботі різноманітних служб органів внутрішніх справ, переплетення функцій, дублювання, труднощі у визначенні взаємовідносин між структурними підрозділами органів як по вертикалі, так і по горизонталі. Особливо це помітно в появі таких служб, як Управління по боротьбі з організованою злочинністю, Управління по боротьбі з незаконним обігом наркотиків, Управління дорожньої міліції та інших. Не розділена компетенція цих служб і карного розшуку, що на практиці призводить до послаблення взаємодії між службами і наявної конкуренції між ними. Всі служби органів внутрішніх справ повинні прагнути лише до одного - ефективної боротьби зі злочинністю і встановлення правопорядку, а це неможливо без ефективної взаємодії між ними. Тому зрозуміло, що надмірно громіздка організаційна структура МВС ускладнює роботу органів управління, веде до збільшення витрат на їх утримання. Проблема удосконалення структури органів внутрішніх справ є надто складною. Складність її вирішення підтверджується наявністю двох

двох суперечливих тенденцій. З одного боку, структура ОВС повинна бути, по можливості, достатньо простою та економічною; з іншого - сучасний розвиток нашого суспільства і тенденції злочинності пред'являють до органів внутрішніх справ все нові та зростаючі вимоги, що викликає необхідність створення нових структурних підрозділів. Проте, при утворенні організаційної структури ОВС або її перебудові не можна віддавати перевагу одній із цих тенденцій на шкоду іншим. Завдання полягає в тому, щоб проблема організаційної структури у всіх випадках вирішувалася суто на науковій, а не на суб'єктивній основі. Тому вдосконалення структури одночасно припускає позбавлення як від організаційного консерватизму, так і від постійного прагнення до необґрунтованих організаційних перебудов.

Виходячи із стисло окреслених сучасних проблем і тенденцій у сфері удосконалення організаційної структури, автором проведений ретельний аналіз організаційно-структури апаратів та запропонована типова структура Управління карного розшуку.

Конкретним змінам практики управління особовим складом карного розшуку з боку керівництва може сприяти відповідне доповнення чинної законодавчо-нормативної бази питаннями посилення правового захисту суб'єктів оперативно-розшукової діяльності. Цей напрям роботи для співробітників карного розшуку законодавчо закріплений статтями 12, 13 Закону України "Про оперативно-розшукову діяльність". Вказаний законодавчий акт суб'єктом соціального і правового захисту визначає оперативні підрозділи. Проте на практиці дані статті закону не працюють. Керівники оперативних підрозділів не в змозі забезпечити вазначений захист особового складу внаслідок того, що це не основна функція оперативних підрозділів. Керівники оперативних підрозділів перевантажені питаннями оперативно-службової діяльності, неспроможні системно і комплексно вирішувати соціальні проблеми своїх підлеглих.

Іншою істотною проблемою є те, що вазначені норми Закону України "Про оперативно-розшукову діяльність" суперечать нормам Закону України "Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів", а також Закону України "Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві". В цих законодавчих актах забезпечення заходів безпеки покладається на спеціально створені підрозділи в структурі МВС та інших правоохоронних органи. Законом "Про міліцію" соціальний захист працівників міліції передбачається в повному обсязі, проте суб'єкти соціальної ро-

боти законом не визначені.

Тобто дані законодавчі акти не угаджуються щодо суб'єкта соціального і правового захисту. З метою усунення розбіжностей та узгодження агаданих законодавчих актів автор вважає доцільним змінити редакцію третього розділу статті 12 Закону "Про оперативно-розшукову діяльність" стосовно суб'єкта правового захисту. А також ці питання повинні знайти відповідне відображення в Кримінально-процесуальному кодексі України, поряд із питаннями забезпечення правового захисту осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, відповідно до змін і доповнень, які запропоновані автором.

У цілому захист свідків, потерпілих та інших осіб, які сприяють кримінальному судочинству, повинен включати комплекс заходів. По-перше, це заходи організаційного характеру, передбачені Законом України "Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь в кримінальному судочинстві". По-друге, заходи кримінально-процесуального характеру, що забезпечують нерозголошення інформації про особистості учасників процесу в ході дізнання, попереднього слідства і судового розгляду кримінальної справи. З метою посилення кримінально-правового захисту автор пропонує внести окремі зміни до Кримінально-процесуального кодексу України.

Існує необхідність утворення в системі МВС спеціального підрозділу з правового і соціального захисту, який би не входив до структури інших служб. Автор пропонує покласти обов'язки по здійсненню, вивченню та контролю правового захисту в системі МВС на підрозділі внутрішньої безпеки в визначенням його у вигляді пріоритету. На жаль, поки що в роботі зазначених підрозділів правовий захист працівників органів внутрішніх справ не є пріоритетним напрямом діяльності, а носить випадковий характер. Перед підрозділами внутрішньої безпеки нині поставлено інше пріоритетне завдання: як можна більше викрити правопорушень з боку самих співробітників органів внутрішніх справ.

Автор вважає можливим на основі узагальнення світового досвіду утворення в перспективі єдиної державної служби поза рамками МВС та інших правоохоронних органів, завданням якої став би соціальний і правовий захист усіх учасників оперативно-розшукової діяльності. Таким чином, автор формулює комплекс взаємопов'язаних засобів, які стосуються питань правового і соціального захисту оперативних працівників і осіб, які залучаються до виконання завдань оперативно-розшукової діяльності.

Розглядаючи питання про поліпшення мотиваційної бази особового складу карного розшуку, необхідно звернути увагу на вдосконалення кадрової роботи. Для цього автором запропоновано заходи щодо поліпшення умов праці і відпочинку особового складу, підвищення якості професійної підготовки. У зв'язку з великим припливом до карного розшуку молодих співробітників необхідно активізувати наставницьку роботу відповідно із запропонованими автором рекомендаціями по удосконаленню цього напрямку кадрової роботи.

В заключній частині дисертації наводяться стислі висновки та рекомендації здобувача, спрямовані на вирішення проблем організації, управління та правового забезпечення карного розшуку.

Основні результати та висновки. Внаслідок дисертаційного дослідження, виконаного на основі практичного досвіду, теоретичного вивчення й аналізу ряду соціальних наук, які застосовані для опису предмета дослідження і спеціальних засобів, використаних цими науками, автором зроблені висновки і вироблені пропозиції, спрямовані на вдосконалення організаційно-правової бази та управління апаратами карного розшуку.

1. З метою вдосконалення теорії організації оперативно-службової діяльності і суміжних спеціальностей права доцільно :

- більш чітко розділити поняття організація та управління стосовно змісту оперативно-службової діяльності карного розшуку;
- під організацією оперативно-службової діяльності розуміти систему організаційних елементів, що складається із структурних елементів, обумовлених змістом процесу праці, і функціональних елементів, зумовлених специфікою оперативно-службової діяльності;
- під управлінням карним розшуком розуміти цілеспрямований вплив на організаційну систему в цілому та кожний з елементів і рівней її ієрархії окремо з метою найбільш раціонального використання наявних сил, засобів і методів та одержання максимального кінцевого результату, обумовленого метою оперативно-службової діяльності;
- базовим елементом організаційної системи оперативно-службової діяльності визначити мотивацію особового складу як чинник, що здійснює, по-перше, вирішальний вплив на ефективність кінцевих результатів; впливає, по-друге, на всю організаційну базу діяльності; по-третє, є одним з основних чинників задоволеності виконавця процесом праці та життя в цілому.

2. Для удосконалення процесу встановлення мети і планування

діяльності в практиці управління доцільно використати комплексну методику оптимізації управлінських рішень, яка містить:

- підготовку оперативної інформації а використанням елементів системного аналізу та структурування вимог до управлінського рішення;

- вироблення варіантів управлінських рішень за методом індивідуального та групового "мозкового штурму";

- оцінку оптимальності варіантів управлінських рішень на основі незалежної експертної оцінки і математичної перевірки вірогідності експертизи.

3. З метою вдосконалення оцінки ефективності ходу та результатів оперативно-службової діяльності особового складу і підрозділів карного розшуку необхідно:

- створити обґрунтовану систему критеріїв, спроможних достатньою мірою повно відбивати кількісні і якісні результати оперативно-службової діяльності в карному розшуку;

- співвіднести критерії в рамках обраної системи : а) передбачивши можливість врахування як загальнодержавних та відомчих, так і групових та особистих інтересів; б) надавши їм "вагові коефіцієнти важливості" або частки на користь поставленої меті;

- використати запропонований автором математичний інструментарій об'єднання приватних критеріїв у систему і розрахунок комплексного (інтегрального) оціночного показника ефективності ходу і результатів діяльності в карному розшуку;

- використати розроблену автором методику порівняльної ефективності для зіставлення діяльності особового складу, підрозділів і апаратів карного розшуку між собою і по проміжках часу;

- з метою вдосконалення матеріального і морального стимулювання на основі кількісного значення комплексної оцінки в практиці управління автором рекомендується використати методику розподілу фондів оплати і заохочень пропорційно внеску в досягнення мети органу.

4. Для вдосконалення організації та управління особовим складом карного розшуку доцільно:

- удосконалити організаційну структуру апаратів і підрозділів карного розшуку;

- створити в системі МВС службу, яка б здійснювала правовий і соціальний захист особового складу;

- запровадити в практику управління регулярне вивчення дина-

міки та контроль стану соціальної роботи, в тому числі мотиваційної бази особового складу карного розшуку, для чого відповідні питання нормативно закріпити функціональними обов'язками заступника начальника управління карного розшуку; здійснення соціальної роботи з особовим складом закріпити функціональними обов'язками начальників підрозділів карного розшуку;

- з метою професійного зростання особового складу використати рекомендації автора з тематики службових занять та наставництва;

- для повноцінного відпочинку особового складу передбачити з двох вихідних днів один чи обидва "плаваючими";

- передбачити опрацювання програмного забезпечення запропонованих автором методик і організувати навчання користувачів методик навичкам роботи із персональним комп'ютером;

- організувати навчання керівників теоретичним і прикладним аспектам управління;

- кожний підрозділ карного розшуку забезпечити персональним комп'ютером з метою наближення масивів оперативної інформації до джерела споживання, а також - підвищення якості і оперативності управлінських рішень, що приймаються;

- для повноцінної діяльності особового складу передбачити створення відповідних умов.

5. З метою вдосконалення нормативно-правової регламентації діяльності карного розшуку необхідно :

- внести зміни і доповнення до редакції статті 12 Закону України "Про оперативно-розшукову діяльність" стосовно суб'єкта правового і соціального захисту;

- з метою посилення кримінально-правового захисту внести окремі зміни до статей 20, 53¹ і 174 КПК України;

- для поліпшення умов служби внести зміни до статті 53 Положення "Про проходження служби рядовим і начальницьким складом органів внутрішніх справ України";

- для вдосконалення стимулювання внести доповнення до глави II, "Заохочення", статті 12 Дисциплінарного статуту органів внутрішніх справ України;

- з метою удосконалення фахової підготовки доповнити Накази МВС України N 58 від 31.01.96 і N 147 від 16.03.92 пропозиціями автора;

- для упорядкування функцій доповнити функціональні обов'язки: начальників підрозділів, їх заступників і старших оперуповноважених карного розшуку.

Основні положення дисертації викладені в наступних роботах:

1. Соціально-економічний аспект управління - важливий інструмент підвищення ефективності апаратів карного розшуку//Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих учених. Вип.1: Матеріали наукової конференції молодих учених Університету внутрішніх справ. Х., 1996, 0,2 обл-вид.арк.
2. Оцінка ефективності і стимулювання результативної діяльності оперативних співробітників і підрозділів карного розшуку//Вісник УВС, №1, Х., 1996, 0,6 обл-вид.арк. (у співавторстві).
3. Соціально-економічне забезпечення діяльності карного розшуку//Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих учених. Вип.3, Х., 1997, 0,3 обл-вид.арк.
4. До питання про управління в правоохоронній діяльності//Вісник УВС, №2, Х., 1996, 0,5 обл-вид.арк. (у співавторстві).
5. Організаційні складові діяльності карного розшуку// Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих учених. Вип.3, Х., 1997, 0,5 обл-вид.арк. (у співавторстві).
6. Методика сравнительной эффективности управления//Бизнесинформ, Х., 1996, №13, 0,6 усл.п.л. (в соавторстве).

Клюев О.М. Правові та організаційно-управлінські аспекти діяльності карного розшуку України. - Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 - теорія управління; адміністративне право і процес; фінансове право.- Університет внутрішніх справ, Україна, Харків, 1997. Дисертацію присвячено дослідженню питань, які сприяють підвищенню ефективності діяльності служби карного розшуку України. В дисертації обгрунтовано положення про те, що ефективність діяльності залежить від якості управління нею, професійної компетенції і готовності особового складу ефективно застосовувати ці потенційні можливості в максимальною ефективністю. Ключові слова: карний розшук, організація, управління, ефективність, правовий захист, мотивація.

Клюев А.Н. Правовые и организационно-управленческие аспекты деятельности уголовного розыска Украины. - Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.07 - теория управления; административное право и процесс; финансовое право.- Университет внутренних дел, Украина, Харьков, 1997.

Диссертация посвящена исследованию вопросов, способствующих повышению эффективности деятельности службы уголовного розыска Украины. В диссертации обосновано положение о том, что эффективность деятельности зависит от качества управления ею, профессиональной компетенции и готовности личного состава использовать эти потенциальные возможности с максимальной эффективностью.

Ключевые слова: уголовный розыск, организация, управление, эффективность, правовая защита, мотивация.

Кluev A.N. Lawful, organizational and administrative aspects of activity of the Criminal Investigation Department of Ukraine. - Manuscript.

Thesis for a candidate's of science degree by speciality 12.00.07 - theory of managemet; administrative law and process; the financial law. - The University of Internal Affairs of Ukraine, (harkov, 1997.

The dissertation is devoted to study questions to promote increasing an efficiency of activity Criminal Investigation

Department of Ukraine. The activity depends on a quality of management it professional competence and readiness of a personal of Criminal Investigation Department to realise these potential possibilities with maximum efficiency is motivated in the dissertation. Key words: Criminal Investigation Department, organization, managment, efficiency, law maintenance, motivation.

Підписано до друку 05.08.97. Формат 60x84/16.

Папір офсетний. Друк офсетний. Умов друк. арк. 1,0.

Тираж 100 прим. Замовл. № 26/3

Дільниця оперативного друку Університету внутрішніх справ.
ЗІСОВО, м.Харків, пр.50-річчя СРСР,27